

TOURIÑAN

Xosé Manuel Menéndez Barúa e Fins Eirexas*

ROTEIRO POLO FIN DA TERRA

A Costa da Morte foi nomeada así por mor dos numerosos accidentes mariños ocorridos nas costas desta ampla comarca. Lenda e tradición mestúranse en Muxía, onde o cabo Touriñán dispúttalle ao cabo da Nave ser o punto máis occidental peninsular, e a Fisterra ser ese "promontorio Nerio" do que falaban os historiadores romanos cando escribían sobre os Neri (forza), antiga tribo celta habitante destes lugares.

Estas terras foron escenario de accidentes mariños que quedarían gravados na retina de varias xeracións de mariñeiros de pel vermella. O *Cason* embarrancado fronte á praia do Rostro con material tóxico, os vapores *Douro* e *Iurac Bac* afundidos fronte a Touriñán con 73 persoas, ou o recente *Prestige*, que tinguiu de loito rochas e corazóns, son matrícula macabra dunha historia pasada e recente.

Terras de verdor intenso ás que o progreso chegou só en forma de desastre, teñen hoxe a ameaza do desastre disfrazado de progreso. Aberracións como a piscifactoría de Lires, na desembocadura do río Castro, poden ter continuidade nas augas salgadas coas instalacións de linguado e rodaballo, que xa atoparon sitio no veciño cabo Vilán e que o buscan a carón do museo do gran Man de Camelle ou mesmo nesta península de Touriñán.

O PERCORRIDO

Percorremos desde Frixe a cabo Touriñán espazos propostos na Rede Natura 2000 pero tamén percorremos a esencia da Costa da Morte, entre os míticos cabos Fisterra e Touriñán: lendas de naufraxios e de milagres, derradeiras terras que o sol alumea cada día, historia escrita nas pedras das igrexas, aldeas nas que o tempo se parou, como Touriñán, Nemiña ou Frixe.

Empapados de vento con cheiro a salitre e ondas escachadas contra as rochas, camiñamos pola surfeira praia de Nemiña, a ferida ría de Lires, o camiño mítico de Fisterra ao santuario da Barca.

Remataremos no final de sempre, no Touriñán mítico e lendario que agarda esquecerse dunha vez por todas dese formigón disfrazado de progreso.

RECURSOS HISTÓRICO-CULTURAIS

Seguindo o mapa adxunto, salientamos os seguintes lugares e aspectos de interese:

1. A igrexa parroquial de sta Leocadia de Frixe é unha construción Románica do século XII. Consta dunha soa nave con ábsida cadrada, abovedada en pedra cun arco de entrada de medio punto. A igrexa de Frixe foi construída polos mesmos canteiros que construíron a de

Cereixo, Treos ou Nemiña, xa que deixaron gravadas nas cabeceiras as letras PA, posíbeis iniciais dos construtores.

2. A piscifactoría da empresa Tres Mares ten concedidos 3500 l./s; situada en plena ría de Lires, na desembocadura do río Castro, funciona dende o ano 1982 e é a máis importante de España no engorde de troita.

3. A praia de Nemiña, moi apreciada polos amantes do surf, caracterízase pola súa area clara, e desde Nemiña pódese apreciar a península de Fisterra e a praia do Rostro. Deste lugar saen a faenar pequenas embarcacións.

4. San Cristovo de Nemiña, tamén do S. XII, é a Igrexa Románica de menor tamaño da comarca. Á diferenza doutras, a penas sufriu modificacións posteriores, agás no campanario e sancristía lateral. Foi asaltada dúas veces polos ingleses. Ao subir desde Nemiña, deixamos atrás bonitas e amplas paisaxes, co cabo da Nave e a praia do Rostro ao fondo. Son as terras máis occidentais do estado.

5. A península de Touriñán (do celta "tor", monte elevado) ten uns 2 km de longo e 250 m de ancho. Na súa entrada sitúase a aldea do mesmo nome, testemuña de numerosos accidentes mariños. Nela destacan os numerosos cabazos e parece que o tempo se detivo.

6. O cabo Touriñán foi sempre unha trampa para a navegación desde sempre. Arredor do antigo faro, guía para todo tipo de embarcacións, están os baixos O Galluda e A Laxe da Touriñana ou o Farelo. Neles afundiron os dous vapores *Douro* e *Iurac Bac*.

VALORES NATURAIS DA COSTA DA MORTE

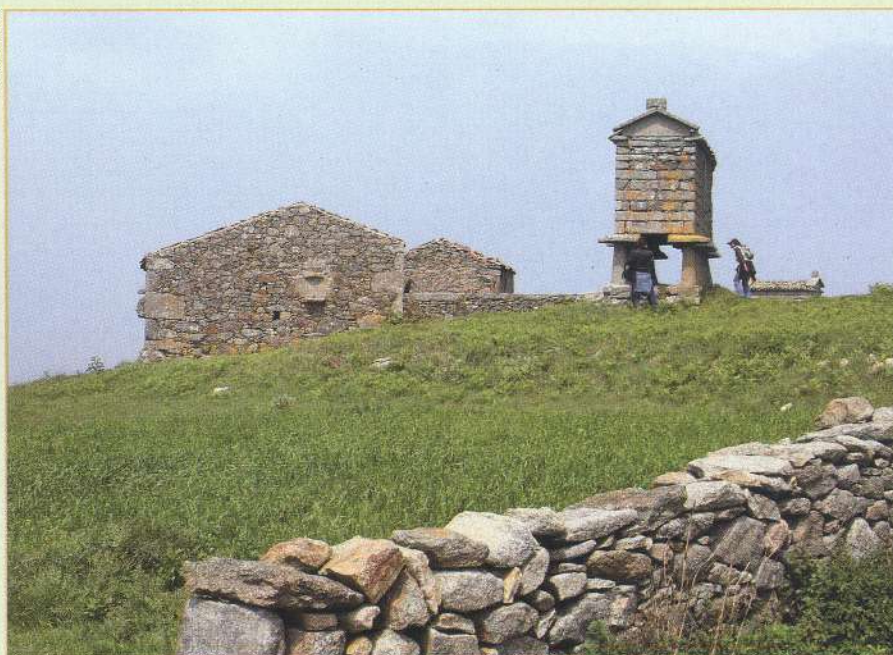
Dentro dos espazos da Rede Natura 2000 en Galiza, o Lugar de Interese Comunitario (LIC) e tamén Zona de Especial Protección dos Valores Naturais (ZEPVN) coñecido como Costa da Morte

é un treito de costa que inclúe os seguintes enclaves: Marismas de Baldaio, Illas Sisargas, Enseada da Insua, Lagoa de Traba, Cabo Vilán e Cabo Fisterra. As Marismas de Baldaio e A Enseada de Insua albergan interesantes poboacións de aves acuáticas invernantes. Ten unha superficie total de 11.809 Ha, distribuídas de forma discontinua ao longo dos concellos de Arteixo, Cabana de Bergantiños, Camariñas, Carballo, Cee, Fisterra, A Laracha, Laxe, Malpica de Bergantiños, Muxía, Ponteceso e Vimianzo.

© Alberte SR

© Alberte SR

Os cantís de Cabo Vilán e illas Sisargas concentran a práctica totalidade das colonias de gaivota tridáctila (*Rissa tridactyla*) e arao dos cons (*Uria aalge ibericus*) de España. As illas Sisargas albergan ademais a principal colonia de gaivota escura (*Larus fuscus*) de España. A Lagoa de Traba mantén un bo estado de conservación ó igual que o sistema dunar que ten asociado. Na zona danse cita algunhas especies de aves acuáticas de interese.

Este LIC conta tamén con interesantes formacións rochosas ígneas e metamórficas, das zonas máis profundas da codia, que fan parte de interesantes estruturas tectónicas como a chamada unidade Malpica-Tui, que son testemu-

ña de colisións entre placas e dos procesos oroxénicos máis antigos de Europa. Tamén están presentes notábeis formacións xeomorfolóxicas propias do modelado costeiro sobre substrato granítico, como os Penedos de Traba, Pasarela e Braño, e as placas eólicas e dunas remontantes do Monte Branco e o Cabo Tosto.

TOURIÑÁN

A zona de Touriñán conta con representación dos hábitats de interese prioritario *4020 (breixais húmidos con *Erica ciliaris* e *E. tetralix*) e posiblemente tamén do *4040 (breixais con *E. vagans*), así coma dos hábitats de interese comunitario 1230 (vexetación de

cantís costeiros atlántico-bálticos) e 4030 (breixais secos europeos). Entre os endemismos botánicos, están presentes especies como *Angelica pachycarpa*, *Armeria pubigera*, *Leucanthenun merinoi* e *Centaurea corcubionensis*. Esta última é unha especie catalogada como "rara" e endémica do noroeste coruñés.

Na zona están presentes varias especies de aves catalogadas no anexo I da Directiva 91/244 CEE. A tartaraña cincenta *Circus pigargus* conta con algúns exemplares na área próxima do Facho de Touriñán. Trátase dunha especie moi escasa a nivel galego e moi sensible ás perturbacións do seu hábitat. A choia (*Pyrhocorax pyrrhocorax*) ten cunha poboación estimada en Galiza de só unhas 56-112 parellas, e os cantís desta costa son unha das súas áreas cría. Tamén se poden observar nesta área a noiteira (*Caprimulgus europaeus*) e o falcón peregrino (*Falco peregrinus*). Aves peláxicas como pardelas, paíños, carráns, arao, rexistran un fluxo significativo nas proximidades do istmo de Touriñán. En situación "vulnerábel" en Galiza, o lagarteiro peneireiro (*Falco tinnunculus*) conta cando menos cunha parella reproductora nos cantís do Pedrouzo.

Touriñán e a punta de Buitra constitúen un litoral de morfoloxía aberta e agreste, de grande calidade visual. A construción de instalacións industriais (piscifactorías) ou de aeroxeradores provoca unha forte e permanente artificialización e mingúa as posibilidades de aproveitamento da paisaxe como reclamo turístico.

*Xosé Manuel Menéndez Barúa é membro de ADEGA-Costa da Morte. Fins Eirexas é Secretario Executivo en funcións de ADEGA.

